

Muzeum Polskich Formacji Granicznych

<https://www.muzeumsg.strazgraniczna.pl/muz/formacje-ochrony-granic/rys-historyczny/zarys-tradycji/9406,Zarys-tradycji-muzealnictwa-formacji-granicznych.html>
01.05.2025, 17:07

Pierwsza wzmianka o powołaniu instytucji gromadzącej muzealia formacji granicznych pochodzi z rozkazu Inspektoratu Straży Granicznej w Cieszyńcu z dnia 10 kwietnia 1928 roku, podającego do wiadomości rozkaz Komendanta Głównego SG (gen. Paślowskiego) z dnia 03. 04. 1928 roku:

„Przygotowana na rok 1929, Wystawa Krajowa w Poznaniu, ma na celu między innymi zobrazować rozwój administracji Państwa od chwili jego wskrzeszenia. W wystawie weźmie także udział i Straż Graniczna, przyczem materiał wystawowy posłuży w przyszłości jako źródło do historii ochrony granic w Polsce i stanowić będzie równocześnie podstawę mającego być odtworzonym muzeum Straży Granicznej. Przed przystąpieniem do gromadzenia materiałów wystawowych Inspektorzy Okręgowi nadeślą wnioski co do rodzaju eksponatów i ich ugrupowania. Kierować się będą przytem, należną zasadą, że przeznaczony na wystawę materiał powinien być tak wybrany i zestawiony, by poszczególne eksponaty mówiły same za siebie i możliwie nie wymagały objaśnień.”

Założenia te doczekały się realizacji dopiero w grudniu 1934 roku, gdyż wtedy właśnie ówczesny Komendant Główny SG gen. Jur - Gorzechowski wydał rozkaz nr 8/34 o utworzeniu przy KGSG muzeum:

„W tym celu polecam wszystkim Kierownikom Inspektoratów Okręgowych, Kierownictwu Ekspozytury Inspektoratu Cel w Gdańsku, Komendantowi CSSG i Kierownictwu Egzekutywy Oddziału II przedkładać do KGSG wszystkie oryginalne przedmioty zebrane w służbie SG, pochodzące z przemytu i walki z nadużyciami akcyzowo-monopolowymi itp. Eksponaty te będą przechowywane w Muzeum SG i stanowić będą rzeczowy dowód działalności oraz zakresu Straży Granicznej”.

W dostępnym materiale źródłowym z lat 1928 – 1939 r. brak szerszych informacji na temat organizacji, zbiorów, muzeum, personelu itp. Wiadomo jedynie, że w 1937 r. nastąpiło przeniesienie Muzeum SG z Warszawy do Rawy Ruskiej, gdzie funkcjonowało do wybuchu II wojny światowej.

Po II wojnie światowej nie utworzono muzeum Wojsk Ochrony Pogranicza, w poszczególnych jednostkach (dowództwo, brygady) funkcjonowały natomiast sale tradycji, które nawiązywały wystrojem do tradycji bojowej Wojska Polskiego, prezentowały sylwetki „bohaterów WOP”, żołnierzy którzy zginęli w ochronie granicy państwa. Przechowywano tam również kroniki brygad, batalionów granicznych. Opisywano w nich ważniejsze wydarzenia z życia pododdziału, które ilustrowano zdjęciami. Osobne kroniki prowadziły organizacje działające przy jednostkach – kluby sportowe, koła zainteresowań, kluby żołnierskie, organizacje rodzin wojskowych, koła oficerów rezerwy itp. Często były to inicjatywy własne danych środowisk, które dokumentowały życie formacji.

W dniu 22.09.1983 r. dowódca WOP generał brygady Feliks Stramik wydał zarządzenie nr 49 w sprawie utworzenia Sali Tradycji Wojsk Ochrony Pogranicza w obiekcie koszarowym Oddziału Zaopatrzenia i Obsługi Dowództwa WOP. Dniem uroczystego otwarcia był 16.06.1984 r., w trakcie obchodów 40-lecia PRL. Z relacji oficerów pracujących w latach 80-tych wynika, że na bazie zebranych zbiorów planowano uruchomienie muzeum WOP. W roku 1991 po rozformowaniu Wojsk Ochrony Pogranicza i utworzeniu Straży Granicznej zlikwidowano salę tradycji WOP, oddając zbiory broni do Centralnego Muzeum Wojska Polskiego, a pozostałe eksponaty przekazując do Koszalina (gdzie zasiliły salę tradycji późniejszego Ośrodka Szkolenia SG). Od momentu sformowania Straży Granicznej tematyka i wystrój sal nawiązywały do tradycji Korpusu Ochrony Pogranicza i Straży Granicznej z okresu międzywojennego.

Bibliografia: Archiwum Straży Granicznej – zespół Straż Graniczna 1928 -1939 r. sygn. 39, 262, 265.

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐		